

Waldemar Gliński

"Fakultet Teologii Katolickiej
Uniwersytetu Wrocławskiego w
latach 1811-1914 : aspekt
historyczno-prawny", Tomasz
Błaszczyk, Legnica 2001 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 9/1, 227-229

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R E C E N Z J E I O M Ó W I E N I A

Saeculum Christianum
9 (2002) nr 1

Ks. Tomasz Błaszczyk, *Fakultet Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811-1914. Aspekt historyczno-prawny*. Legnica 2001, ss. 298.

W bieżącym roku mija 300 rocznica powołania do istnienia Akademii Leopoldyńskiej – pierwszej wyższej uczelni Wrocławia, która w 1811 r., po połączeniu z frankfurcką *Viadriną*, przekształciła się w *Universitas Litterarum Vratislaviensis*. W związku z jubileuszowymi obchodami i zwiększonym zainteresowaniem historią wrocławskiej uczelni w ostatnich latach opublikowano wiele prac na jej temat, m. in. pracę prof. Mieczysława Patera pt. *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918* oraz książkę ks. prof. Antoniego Młotka pt. *Teologia katolicka na Uniwersytecie Wrocławskim*. Do publikacji tych dołączyła książka ks. dra Tomasza Błaszczyka zatytułowana *Fakultet Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811-1914. Aspekt historyczno – prawny*. We wstępie Autor odnosi się wprost do tych jubileuszowych obchodów, stwierdzając, że jego intencją było „uczczenie trzechsetnej rocznicy powstania ośrodka naukowego, którego inicjatorem był, w szerokim tego słowa znaczeniu, Kościół katolicki” (s. 15).

Autor w prezentowanej monografii ukazał zarys dziejów Akademii Leopoldyńskiej przed jej połączeniem z frankfurcką *Viadriną*. Szczegółowo omówił *Plan zjednoczenia Uniwersytetu we Frankfurcie z Uniwersytetem we Wrocławiu* wydany przez Fryderyka Wilhelma III w dniu 3 sierpnia 1811 r. oraz inne dokumenty określające status prawny i funkcjonowanie Uniwersytetu i Wydziału Teologicznego (*Statuty Uniwersytetu Wrocławskiego* oraz *Regulamin Wydziału Teologii Katolickiej* z 1840 r.). Wydział Teologii Katolickiej funkcjonował na Uniwersytecie Wrocławskim obok Wydziału Teologii Protestantckiej. Aczkolwiek obydwa fakultety posiadały to samo znaczenie i traktowane były na zasadach równorzędności, ich usytuowanie w ramach jednej uczelni było nowością. Niezmiernie ciekawym zagadnieniem pozostają kontakty obydwu fakultetów i ich wzajemne stosunki. Problem ten został tylko przez Autora zasygnalizowany przy okazji relacjonowania kontrowersji wokół kościoła uniwersyteckiego, udostępnionego protestantom. Z książki dowiadujemy się, że „sprawa ta stała się powodem żmudnych i długich pertraktacji, które pozytywnie zostały zakończone dopiero w 1911 r.” (s. 55). Szkoda, że Autor nie omówił tych pertraktacji i innych wątków w stosunkach katolicko – protestanckich wrocławskiej uczelni.

W rozdziale drugim prezentowana książka zawiera omówienie sytuacji fakultetu teologicznego w pierwszych latach istnienia Uniwersytetu Wrocławskiego oraz biogramy wykładowców: Jana Nepomucyna Koehlera, Marcina Pełki, Franciszka Hoffmanna, Karola Haesse, Antoniego Scholza, Antoniego Deresera i przywódcy śląskich neologów – Antoniego Theinera. Działalność innych profesorów, jak np. Antoniego Legenbauera, została przez Autora jedynie zasygnalizowana.

W początkowym okresie swego istnienia dominowały na wrocławskim fakultecie teologicznym idee oświeceniowe. Podręczniki, którymi posługiwano się charakteryzowały się wpływem józefinizmu i gallikanizmu. Wykłady z teologii dogmatycznej opierały się na *Institutiones theologiae dogmaticae* Engelberta Klipfela. W Austrii miał on rangę oficjalnego podręcznika zalecanego przez władze państwowe. W niektórych swoich fragmentach odbiegał od nauki Kościoła. Wykłady z teologii pastoralnej prowadzone były w oparciu o deistyczno – antropologiczny podręcznik Andrzeja Reichenbergera, napisany z pozycji józefinizmu. Do prawa kanonicznego służył, wpisany w 1820 r. na indeks ksiąg zakazanych podręcznik Jerzego Rechbergera – zwolennika józefinizmu. Taki dobór obowiązujących lektur ilustruje intelektualną atmosferę panującą na Wydziale Teologicznym oraz zapowiada pojawienie się problemów doktrynalnych, związanych z omówionym w prezentowanej książce ruchem śląskich neologów, który doprowadził do sporów między fakultetem teologicznym a wikariatem generalnym i Departamentem do Spraw Kultu Publicznego.

Problemy doktrynalne, wpływy hermezjanizmu i gūnthernianizmu oraz działalność biskupów Leopolda Sedlnitzkyego, Melchiora Diepenbrocka i Henryka Fōrstera zostały omówione w rozdziale trzecim prezentowanej książki. W sposób wyczerpujący ukazano wpływ i znaczenie wrocławskiego ośrodku teologicznego na powstanie i rozwój Kościoła starokatolickiego, którego pierwszym biskupem został profesor Wydziału Teologicznego – ks. Jōzef Hubert Reinkens. W kontekście burzliwych sporów intelektualnych i doktrynalnych oraz walki z Kościołem w ramach Kulturkampf u Autor prezentowanej monografii ukazał działalność i zamieścił krōtkie biogramy niektórych wykładawcōw i profesorōw Wydziału Teologicznego: Jōzefa Ignacego Rittera, Jōzefa Piotra Elvenicha, Jana Babtysty Baltzera, Jana Jōzefa Millera, Franciszka Karola Moversa, Pawła Scholza, Jōzefa Huberta Reinkensa. Naukowa działalność innych wykładawcōw fakultetu teologicznego (np. Jōzefa Sauera, Karola Jana Herbera, Jana Franciszka Ignacego Demme, Jerzego Berga, Ludwika Giltzera, Franciszka Pohla, Jōzefa Henryka Friedlieba, Karola Sterna, Franciszka Bittnera, Jana Soffnera) została jedynie zasygnalizowana.

W ostatnim rozdziale swej książki ks. Tomasz Błaszczyk przedstawił odrodzenie wrocławskiego ośrodku teologicznego związane z działalnością profesorōw Hugo Laemmera i Ferdynanda Probst. Ważnym wydarzeniem, podnoszącym rangę wrocławskiego fakultetu teologicznego, było przywrōcenie przez Stolicę Apostolską prawa nadawania stopni licencjatu i doktoratu. Stało się to dzięki zabiegom arcybiskupa Jerzego Koppa, którego działalność została przez Autora szerzej omōwiona.

Przetom XIX i XX w. to dynamiczny rozwój neoscholastyki. Wrocławski fakultet teologiczny był jednym z waźniejszych środowisk intelektualnych, gdzie neoscholastyka mogła rozwijać się dynamicznie, dzięki działalności naukowej profesora teologii dogmatycznej Ernesta Commera, reformatora studiōw teologicznych.

Książka ks. dra Tomasza Błaszczyka napisana została w oparciu o bogate zbiory archiwalne Archiwum Uniwersyteckiego i Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, jako dysertacja doktorska na seminarium naukowym prowadzonym przez ks. prof. dra hab. Jōzefa Mandziuka na PWT we Wrocławiu. Należy podkreślić, że Autor uwzględniał

zarówno tradycje niemieckiej jak i polskiej historiografii poświęconej wrocławskiej uczelni. Omawiana książka wpisuje się w ten bogaty katalog bibliograficzny i pozostanie jedną z ważniejszych pozycji, poszerzających naszą wiedzę na temat nauki teologicznej i dziejów Kościoła na Śląsku. W zakończeniu swej monografii Autor sformułował szereg postulatów badawczych, których realizacja uzupełni stan wiedzy na temat wrocławskiego ośrodka teologicznego. Dotyczy to przede wszystkim studentów Wydziału Teologicznego. Należy też życzyć Autorowi, aby mógł opracować kompletny katalog wraz z notkami biograficznymi wszystkich wykładowców i profesorów wrocławskiego Wydziału Teologicznego.

Ks. Waldemar Gliński

Peter Ackroyd, *The Life of Thomas More*. New York-London-Toronto-Sydney-Auckland [1999], ss. XII, 447.

Całe twórczo rozeznawane dzieje chrześcijaństwa, już od samych starożytnych początków znaczone były wyrazami męczeństwa, choćby pierwszego męczennika św. Szczepana, a raczej niewinnych dzieci w Betlejem, Świętych Młodzianków, zamordowanych okrutnie przez Heroda. Dalsze drogi historii przepowiadania i głoszenia Ewangelii Jezusa z Nazaretu i Jego obecności w świecie, zresztą w różnych okresach i z różnym natężeniem, ale zawsze znaczone były znakiem męczeńskiej krwi świadczonej wyznawaną wiarą. To wręcz swoisty wyróżnik chrześcijaństwa, ale nie ukierunkowany ostatecznie ku oczekiwaniu krwi czy znakom przemocy.

Oczywiście, na przestrzeni całych dziejów chrześcijaństwa różne były zewnętrzne oraz dostrzegalne znaki przyczyn męczeństwa, zwłaszcza jeśli spojrzeć na nie niekonieczne z opcji chrześcijańskiej, ale uwzględnić także przekonania jego sprawców. Jednak w tej ostatniej niezbędnym znakiem takiej kategorii zaświadczenia o Chrystusie, znakiem szczególnego związku z Jezusem z Nazaretu było świadome przelanie krwi, i to wyraźnie z motywów wiary oraz jej osobowego świadectwa. W tych przypadkach także prześladowca musiał w swoich działaniach przeciwko wierzącemu kierować się nienawiścią dla Chrystusa oraz Jego wyznawców, idących drogą powołania życiowego bezpośrednio lub choćby pośrednio wskazanego przez Niego samego oraz Jego nauczanie.

W to wielkie dzieło odważnego świadectwa o Jezusie Chrystusie szczególnie czytelnie wpisuje się świadectwo oraz niezwykła postawa jak i zresztą całe życie świętego męczennika z Wysp Brytyjskich, niezwykle obowiązkowego kanclerza królewskiego, Tomasa More. Poniósł on śmierć męczeńską, nie tylko jeden, za panowania króla Henryka VIII. To były przecież wyjątkowe czasy, wręcz niezwyklej konfrontacji wiary i polityki, wiary i doczesnych oraz doraźnych układów narodowych czy państwowych z wymogami moralności oraz etyki chrześcijańskiej.

Życie i działalność T. More stanowiły już przedmiot wielu studiów i badań naukowych, a w konsekwencji i ich owoce ukazywały się w postaci wielu publikacji, także bio-